ਰਾਜਸਥਾਨ ਦਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਸ਼ਿਵ ਦਿਆਲ ਅਤੇ ਹੋਰ

(ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 7363/ 2000)

14 ਅਗਸਤ, 2019

[ਅਭੈ ਮਨੋਹਰ ਸਪਰੇ ਅਤੇ ਆਰ. ਸੁਭਾਸ਼ ਰੈੱਡੀ, ਜੇ. ਜੇ.]

ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ, 1908: ਧਾਰਾ 100 - ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ -ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰ. 1 ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਮਾਈਨਿੰਗ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰ. 1 – ਦਾਅਵਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੂਟ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਮਾਲ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰ. 1 ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਮਾਈਨਿੰਗ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ-ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ-ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ-ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉੱਠਦਾ-ਦੁਖੀ, ਰਾਜ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ-ਆਯੋਜਿਤਃ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਭੱਜ ਗਈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਰਥਕ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ-ਜਦੋਂ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਕਾਲੀ ਨਤੀਜੇ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦਲੀਲਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਉੱਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ

ਇਹ ਪਦਾਰਥਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਗਲਤ ਪੜ੍ਹਨ ਉੱਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ ਜਾਂ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੱਜ ਵਾਜਬ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਸੀ-ਜੇ ਕੋਈ ਇੱਕ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਆਧਾਰ, ਇੱਕ ਚੁਕਵੇਂ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਅਧਾਰ s ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਬਣਦਾ ਹੈ। 100 ਕੋਡ ਦਾ- ਤਤਕਾਲ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਉੱਠੇ ਕਿ ਕੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜੰਗਲਾਤ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ ਜਾਂ ਇੱਕ ਮਾਲ ਜ਼ਮੀਨ; ਕੀ ਐੱਮ. ਐੱਮ. ਆਰ. ਡੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਈਨਿੰਗ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸੂਟ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਲੀਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਐੱਮ. ਐੱਮ. ਆਰ. ਡੀ. ਐਕਟ ਆਦਿ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ-ਦਲੀਲਾਂ, ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ-ਇਸ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਚੁਕਵੇਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ-ਮਾਮਲਾ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ

ਰੱਖਿਆਃ 1. ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ, 1908 ਦੀ ਧਾਰਾ 100 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ "ਤੱਥ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਨਤੀਜਾ" ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਉੱਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇਹ ਨਿਯਮ ਕੁਝ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਤੱਥਾਂ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪੂਰੇ ਸਬੂਤ (ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ) ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਪੀਲ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸਬੂਤ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਪੀਲ ਕੋਰਟ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ "ਤੱਥ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਖੋਜ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ "ਉਲਟ ਖੋਜ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੀਕਰਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [ਪਾਰਸ 17-20] [248- ਬੀ - ਡੀ]

ਰਾਜੇਸ਼ਵਰ ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਮਾਮਿਦਵਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ. ਦਸ਼ਰਥ

– ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।

2. ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇ/ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਭਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 100 ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ, ਕੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜ਼ਮੀਨ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ, ਭਾਵ ਜੰਗਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਜੰਗਲਾਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ? ਦੂਜਾ, ਕੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲੀਆ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਅਤੇ, ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਕੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਲ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤੀਜਾ, ਕੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਐੱਮ. ਐੱਮ. ਆਰ. ਡੀ. ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਈਨਿੰਗ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਲੀਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਐੱਮ. ਐੱਮ. ਆਰ. ਡੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਤ ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਮਾਲ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚੌਥਾ, ਕੀ ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜੰਗਲਾਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਜਾਂ ਐੱਮ. ਐੱਮ. ਆਰ. ਡੀ. ਐਕਟ ਜਾਂ/ਅਤੇ ਮਾਲ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਕੀ ਮੁਦਈ ਨੇ ਤੱਥਾਂ/ਸਬੂਤਾਂ ਉੱਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਕੋਈ ਮੁੱਢਲਾ ਮਾਮਲਾ, ਸਹੂਲਤ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਅਤੇ ਨਾ ਪੂਰਿਆ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਨੁਕਸਾਨ ਮੁਦਈ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ? ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਪੰਜ ਸਵਾਲ ਉੱਠੇ ਸਨ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਦਲੀਲਾਂ, ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਚੁਕਵੇਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ' ਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। [ਪਾਰਸ 23-30] [248-G-H; 249-A-F]

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ

ਆਕਾਸ਼ਵਾਣੀ 1943 ਨਾਗਪੁਰ 117 ਮਨਜ਼ੂਰ ਪੈਰਾ 21

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 7363/2000

1999 ਦੀ ਐਸ. ਬੀ. ਸਿਵਲ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 83 ਵਿੱਚ ਜੈਪੁਰ ਵਿਖੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਆਫ਼ ਜੁਡੀਸੀਏਚਰ ਦੇ ਮਿਤੀ 23.03.1999 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਨਾਲ

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 7364,7365/2000

ਮਿਲਿੰਦ ਕੁਮਾਰ, ਹਰਸ਼ਾ ਵਿਨੋਏ, ਵਕੀਲ। ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ। ਐੱਸ. ਕੇ. ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ, ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਵਕੀਲ।

ਅਭੈ ਮਨੋਹਰ ਸਪਰੇ, ਜੇ. ਵੱਲੋਂ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

1. ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ ਜੈਪੁਰ ਵਿਖੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਬੈਂਚ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਆਫ਼ ਜੁਡੀਸੀਏਚਰ ਦੁਆਰਾ 1999 ਦੀ ਐਸ. ਬੀ. ਸਿਵਲ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ 84 ਅਤੇ 85 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਤਮ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

2. ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਕੁੱਝ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਨੁਕਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

3. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਮੁਦਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

4. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਹੈ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਖਾਨ ਅਤੇ ਖਣਿਜ (ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਐੱਮ. ਐੱਮ. ਆਰ. ਡੀ. ਐਕਟ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੂਟ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਾਈਨਿੰਗ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

5. ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਮਾਈਨਿੰਗ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਥਾਈ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

6. ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਨੇ ਇਸ ਰਾਹਤ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੂਟ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਮਾਲ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 (ਮੁਦਈ) ਨੂੰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਮਾਈਨਿੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ।

7. ਰਾਜ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੇ ਹੋਏ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁੱਦੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ। ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

8. ਰਾਜ ਨੇ ਦੁਖੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਅੱਗੇ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਮਿਤੀ 1 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ, ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ/ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ।

9. ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਰਾਜ ਨੇ ਦੁਖੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

10. ਇਸ ਲਈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਉੱਠਦਾ ਛੋਟਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।

11. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਮਿਲਿੰਦ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਐੱਸ. ਕੇ. ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ।

12. ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ, ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ' ਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਕੇਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਾਂ।

13. ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਕੇਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਭੇਜਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

14. ਦਰਅਸਲ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ' ਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਵਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉੱਠਦਾ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਭੱਜ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉੱਠਦਾ। ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਖਰੀ ਪੈਰੇ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈਃ

> “ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ Ld. ਅਦਾਲਤਾਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਖੇਤਰ ਜੰਗਲ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਟੀ. ਐੱਨ. ਗੋਡਾਵਰਨ ਬਨਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤ। ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਯੂ. ਓ. ਆਈ. (ਉੱਪਰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ) ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।”

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

15. ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤਰਕ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

16. ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਅਦਾਲਤਾਂ (ਭਾਵੇਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ) ਦਾ ਇੱਕੋ ਨਤੀਜਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਨਤੀਜਾ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਅਣਉਪਲੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

17. ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ, 1908 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਡ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 100 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ "ਤੱਥ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਨਤੀਜਾ" ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇਹ ਨਿਯਮ ਕੁਝ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

18. ਇਹ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪੂਰੇ ਸਬੂਤ (ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ) ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

19. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸਬੂਤ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਂਦਾ ਹੈ।

20. ਜੇ ਅਪੀਲ ਕੋਰਟ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ "ਤੱਥ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਖੋਜ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ "ਉਲਟ ਖੋਜ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੀਕਰਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

21. ਜਦੋਂ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਕਾਲੀ ਨਤੀਜੇ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦਲੀਲਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਉੱਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਇਹ ਪਦਾਰਥਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਗਲਤ ਪੜ੍ਹਨ ਉੱਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ ਜਾਂ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ

ਵਿਰੁੱਧ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਫੈਸਲਾ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੱਕ ਕੋਈ ਵੀ ਜੱਜ ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। (ਦੇਖੋ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ- ਵਿਵਿਅਨ ਬੋਸ, ਜੇ.- ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਰਾਜੇਸ਼ਵਰ ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਮਾਮੀਦਵਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਦਸ਼ਰਥ ਨਰਾਇਣ ਚਿਲਵੇਲਕਰ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਏਆਈਆਰ 1943 ਨਾਗਪੁਰ 117 - ਪੈਰਾ 43 ਵਿੱਚ ਨਾਗਪੁਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਸਨ।

22. ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਕੋਈ ਇੱਕ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਅਧਾਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਢੁਕਵੇਂ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਅਧਾਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 100 ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਬਣੇਗਾ।

23. ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ ਜੋ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇ/ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਉੱਠਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 100 ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਹਨ।

24. ਪਹਿਲਾ, ਕੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜ਼ਮੀਨ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ, ਭਾਵ ਜੰਗਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਜੰਗਲਾਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ?

25. ਦੂਜਾ, ਕੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਅਤੇ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਰਾਜ ਮਾਲ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

26. ਤੀਜਾ, ਕੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਐੱਮ. ਐੱਮ. ਆਰ. ਡੀ. ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਈਨਿੰਗ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਸੂਟ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਲੀਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਐੱਮ. ਐੱਮ. ਆਰ. ਡੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਤ ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਮਾਲ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।

27. ਚੌਥਾ, ਕੀ ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜੰਗਲਾਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਜਾਂ ਐੱਮ. ਐੱਮ. ਆਰ. ਡੀ. ਐਕਟ ਜਾਂ/ਅਤੇ ਮਾਲ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 28. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਕੀ ਮੁਦਈ ਨੇ ਤੱਥਾਂ/ਸਬੂਤਾਂ ਉੱਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ

ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਕੋਈ ਮੁੱਢਲਾ ਮਾਮਲਾ, ਸਹੂਲਤ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਅਤੇ ਨਾ ਪੂਰਿਆ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਨੁਕਸਾਨ ਮੁਦਈ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ?

29. ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉੱਭਰੇ ਸਨ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਉੱਪਰ ਦੱਸੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ, ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।

30. ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ, ਇਸ ਲਈ, ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ (ਸਵਾਲ) ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ' ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

31. ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਆਪਣੇ ਸਹੀ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਸਕੇ।

32. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਾਂ ਸਫਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਕਾਨੂੰਨ (ਜ਼) ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ' ਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਕੇਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

33. ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੰਗਲਾਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ (ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ), ਐੱਮ. ਐੱਮ. ਆਰ. ਡੀ. ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਮਾਲੀਆ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਦੋ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ/ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗੀ।

34. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਰਾਏ ਬਣਾਈ ਹੈ।

35. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਿਵ ਦਿਆਲ-ਮੁਦਈ/ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਦੀ ਮਿਆਦ ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ-ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ। ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦੇਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੋ ਸਬੰਧਤ ਅਪੀਲਾਂ/ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਹੈ; ਦੂਜਾ, ਸਾਰੇ ਤਿੰਨ ਮੁਕੱਦਮੇ/ਅਪੀਲਾਂ, ਭਾਵ ਸ਼ਿਵ ਦਿਆਲ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਇੱਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦੇਵੀ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਦੋ) ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਤੀਜਾ, ਜਦੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਪੀਲ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ; ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਕੇਸ ਦੇ ਰਿਮਾਂਡ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਬਾਕੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲੰਬਿਤ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਦਿਆਲ ਵਿਰੁੱਧ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲਾਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

36. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਿਵ ਦਿਆਲ ਦਾ ਨਾਮ ਹਟਾ ਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ-ਕਸਤੂਰੀ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦਾ ਨਾਮ, ਜੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦੇ ਰਿਮਾਂਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

37. ਅਸੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਦੇਵਿਕਾ ਗੁਜਰਾਲ ਮਾਮਲਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ

ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Tarun Mehra

Advocate